

Održivost bezbjednosnih rješenja u Bosni i Hercegovini kroz prizmu evropske integracije

Mr. Manja Đurić

Fakultet političkih nauka Univerziteta u Banjoj Luci

***Sažetak:** Proces strukturnih društvenih promjena u Bosni i Hercegovini ubrzan je vanjskim faktorima čiju pokretačku snagu predstavlja ekonomija, tehnika i tehnologija, politika i kultura. Odbrambena i bezbjedonosna sfera je utopljena i integrisana kroz političku dimenziju tranzicije. Obzirom da tranzicija teče kroz prilagođavanje podsistema a ne društvenog sistema u cjelini i odbrambeno – zaštitni podsistem možemo podvrgnuti transformacijskoj valorizaciji. Početak svake aktivnosti predstavlja dogovor, ugovor, sporazum odnosno političku volju ili saglasnost. Dejtonski mirovni sporazum predstavljao je političku platformu i polaznu osnovu (okvir) za ustrojstvo odbrambeno – zaštitnog segmenta. Posao time nije završen nego je počeo. Opterećenost prošlošću, geopolitikom, geostrategijom i bezidejnošću dovela je do izbjegavanja sagledavanja i osvjetljenja naše pozicije, položaja, resursa, poteza i vizije budućnosti. Dozvoljena je opšta dezorijentacija, pasivnost, anomija i bezidejnost da nam se ništa ne sviđa, da u sve sumnjamo, da se svemu suprotstavljamo, da ništa ne predlažemo, nudimo, tražimo, možemo itd. Sudbinski važne odluke moraju promišljati najzreliji i najodvažniji, najsposobniji koje narod ima. Na iskustvima ovog vremena i onog koje dolazi odolice i opstati bolji, sposobniji, prilagodljiviji. Istorija je mnogo puta proučavala one koji o tome na njihovu nesreću ne mogu govoriti. Budućnost je još nemilosrdnija, ranjivija, osjetljivija i upitnija.*

***Ključne riječi:** bezbjednost
BiH, evropska integracija,
Dejtonski sporazum, tranzicija*

UVOD

Poslije rata 1995. u BiH i sankcija, pokrenuti su programi obnove, ali oni nisu dali očekivane rezultate. Kroz finansijske programe pomoći (PHARE, CARDS) dat je doprinos obnovi fabrika, istorijskih spomenika, povećanju makroekonomske stabilnosti, ali nisu obnovljene pokidane privredne veze, nisu pokrenuti profitabilni poslovi i nije bilo većih stranih ulaganja.¹ (u tabeli broj 4 pogledati put BiH ka EU).

Primarni fokus na Zapadnom Balkanu je finansiranje rekonstrukcije infrastrukture koja se smatra ključnom komponentom u razvoju regiona. Evropska investiciona banka je u Bosni i Hercegovini finansirala projekte koji su obuhvatili rekonstrukciju puteva, željeznica, luka, aerodroma i strujnih instalacija, koje su oštećene ili zapostavljene tokom rata i koje su od najvećeg značaja za obnovu ekonomskih i socijalnih veza između zemalja u regionu.

Bosna i Hercegovina se kroz posebnu strategiju proces stabilizacije i pridruživanja, a od 2004. godine i kroz evropsko partnerstvo, te uz evropske programe podrške podstiče na stabilizaciju društvenog, političkog, ekonomskog, socijalnog, tržišnog i svakog drugog aspekta, da bi se tek nakon toga stekli uslovi za postepeno pristupanje Uniji.²

U Luksemburgu 1997. godine Savjet ministara Evropske unije je utvrdio zajedničku strategiju prema zemljama Zapadnog Balkana. Strategija je dobila naziv Regionalni pristup. Jedan od razloga jedinstvenog pristupa prema ovim zemljama je potreba očuvanja bezbjednosti i stabilnosti u regionu gdje su se nedavno odvijali oružani sukobi. Evropska unija je utvrdila i tzv. politiku uslovljenosti kojom se postavljaju određeni zahtjevi pred sve zemlje regiona, a to su opšti uslovi i pred svaku državu pojedinačno, označeni kao specifični uslovi.

Regionalni pristup je 1999. godine evoluirao u proces stabilizacije i pridruživanja. Države obuhvaćene ovim procesom su potencijalni kandidati za članstvo u Uniji. U početku je u Bosni i Hercegovini za podršku procesu stabilizacije i pridruživanja korišćen program Kards (CARDS), a od 2007. godine skoro svi fondovi za pomoć kandidatima i potencijalnim kandidatima objedinjeni su u okviru programa IPA (IPA) za pretpristupnu pomoć. Zemlje kandidati povlače sredstva po pet osnova ili komponenti, a potencijalni kandidati kao BiH po samo prva dva osnova: prelaznoj pomoći i izgradnji ustanova i prekograničnoj saradnji.³

¹ Dragan Đukanović. Zapadni Balkan: od sukoba do evrointegracija, Beograd: Godišnjak Fakulteta političkih nauka, br. 3, 2009. str.496.

² Dimitar Bechev, Carrots, sticks and norms: the EU and regional cooperation in Southeast Europe, Journal of Southern Europe and the Balkans, Volume 8, Number 1, 2006.

³ Tanja Mišević: Pridruživanje Evropskoj uniji, Beograd: Službeni glasnik, 2009. str.150-166.

U Izvještaju o napretku Bosne i Hercegovine u 2013. godini na putu ka Evropskoj uniji, koji objavljuje Evropska komisija naveden je napredak u oblasti reforme javne uprave uz i dalje prisutne složene administrativne procedure, politizaciju i slabost u pogledu upravljanja ljudskim resursima. Reforma u oblasti pravosuđa je dovela do smanjenog broja zaostalih predmeta i ojačala nezavisnost pravosuđa kroz izmjene ustava. Ograničen napredak je postignut u rješavanju problema korupcije koja predstavlja ozbiljan problem i izražena je i u javnom i u privatnom sektoru. Agencija za borbu protiv korupcije još nije potpuno operativna. Nedovoljan broj predmeta je procesuiran a samo nekoliko je rezultiralo krivičnim gonjenjem.

Bosna i Hercegovina je potencijalni kandidat za članstvo u EU. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) je ratifikovan, ali još uvijek nije stupio na snagu. Izgubljen je politički konsenzus koji je postojao i došlo je do zastoja u napretku prema EU. Tenzije povezane sa rekonstrukcijom vlasti na državnom nivou i u Federaciji nisu pogodovale sprovođenju presude u slučaju Sejdić-Finci.⁴

Sprovođenje Privremenog sporazuma u Bosni i Hercegovini je i dalje neujednačeno zbog neusklađivanja sa Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i sa pravilima o državnoj pomoći. Kako se navodi u Izvještaju ⁵ Bosna i Hercegovina učestvuje u Strukturiranom dijalogu o pravosuđu sa Unijom a ovaj proces je uspostavljen sa ciljem daljnjeg konsolidovanja nezavisnog, djelotvornog, nepristrasnog i odgovornog pravosudnog sistema u skladu sa standardima EU i akvizom.

U sistem upravljanja u Bosni i Hercegovini i dalje je uključena međunarodna zajednica, pa je ispunjavanje uslova za zatvaranje Kancelarije visokog predstavnika⁶ (OHR) od velike važnosti. Uslovi obuhvataju: prihvatljivo i održivo rješenje pitanja raspodjele imovine između države i drugih nivoa vlasti, prihvatljivo i održivo pitanje vojne imovine, konačno utvrđivanje statusa Brčko Distrikta, fiskalnu održivost i uspostavljanje vladavine

⁴ Slučaj Sejdić-Finci se odnosi na sudski predmet vođen na Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu, po tužbi pripadnika nacionalnih manjina (romske i jevrejske) Derve Sejdića i Jakoba Fincija zbog onemogućavanja izbora u organe vlasti (Predsjedništvo Bosne i Hercegovine i Dom naroda Bosne i Hercegovine). Bosna i Hercegovina 2002. godine postala članica Savjeta Evrope i tada je preuzela obavezu usklađivanja izbornog zakonodavstva koje je diskriminiralo pripadnike nacionalnih manjina. Bosna i Hercegovina se obavezala na ove izmjene i potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 2008. godine kada je za izmjene dobila rok od dvije godine. Izmjene do danas nisu stupile na snagu.

⁵ Pogledati: Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2013. godini koji izdaje Evropska komisija.

⁶ *Тренутно дужност високог представника обавља Питер Соренсен за период од 1. септембра 2011. године до 30. јуна 2015. године.*

prava. Primjena socijalnih prava u Bosni i Hercegovini je slaba. Zakon o zabrani diskriminacije postoji ali je područje njegove primjene ograničeno. Potrebna su unapređenja u pogledu zaštite žena od svih oblika nasilja kao i socijalna zaštita djece. Zabrinutosti doprinose i primjeri podijeljenih i jednonacionalnih škola.⁷

Saradnja u oblasti pravosuđa, između sudova i tužilaca iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije je jaka. Značajan napredak je postignut u procesu Sarajevske deklaracije. Proces je pokrenut 2005. godine od strane Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Srbije i Hrvatske u cilju pronalaska rješenja za izbjeglice i raseljena lica nakon sukoba 1991-1995. godine na području bivše Jugoslavije. Cilj zajedničkog regionalnog programa je stambeno zbrinjavanje, reintegracija ili lokalna integracija izbjeglica i raseljenih lica čime bi se obezbijedilo stambeno rješenje za oko sedamdeset hiljada lica. Ovim procesom je iskazana opredijeljenost zemalja za saradnju kao ključni element Procesu stabilizacije i pridruživanja.

Tabela 1: Bosna i Hercegovina na putu evropske integracije

1992.	Bilateralni odnosi između BiH i EU uspostavljeni su međunarodnim priznavanjem Republike BiH kao nezavisne i suverene države.
Mart, 1993.	Diplomatski odnosi između BiH i EU. Uslijedilo je povećanje finansijske pomoći. Do kraja 2000. godine BiH je dodijeljeno oko dvije milijarde eura.
Juni, 1993.	Na samitu u Kopenhagenu usvojen je paket uslova koje treba ispuniti svaka država kako bi postala punopravna članica Unije a to su: postojanje stabilnih institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu zakona, poštovanje ljudskih prava i zaštitu prava manjina; postojanje funkcionalne tržišne privrede sposobne da se nosi sa konkurencijom na zajedničkom tržištu EU; sposobnost da se primijeni pravna tekovina EU (acquis communautaire) i preuzmu sve obaveze punopravne članice kao i odanost ciljevima političke, ekonomske i monetarne unije;
Novembar, 1995.	Dejtonskim sporazumom je zaustavljen četvorogodišnji rat, a BiH je formirana kao složena država od dva ravnopravna entiteta Federacije BiH i Republike Srpske.
Decembar, 1996.	Francusko predsjedništvo EU je predložilo regionalnu politiku EU u cilju stabilizacije Zapadnog Balkana.

⁷ Podijeljene škole ili "Dvije škole pod istim krovom" predstavljaju vid segregacije u nekim školama u Bosni i Hercegovini. Djeca Bošnjaci i djeca Hrvati imaju nastavu u istoj školskoj zgradi ali sa posebnim ulazom u školu i fizički odvojeni jedni od drugih. Bošnjačka djeca uče prema federalnom nastavnom planu i programu a djeca hrvatske nacionalnosti prema planu i programu republike Hrvatske. Ovakve škole postoje u Čapljini, Mostaru, Gornjem Vakufu, Stocu i dr. gradovima.

Održivost bezbjednosnih rješenja u Bosni i Hercegovini kroz prizmu evropske integracije

April, 1997.	Ministri spoljnih poslova EU su odobrili novu strategiju za Zapadni Balkan poznatu kao Regionalni pristup. Riječ je o listi političkih i ekonomskih preduslova za uspostavljanje i razvoj bilateralnih odnosa između EU i šest zemalja Zapadnog Balkana: Albanije, BiH, Hrvatske, Crne Gore, Makedonije i Srbije.
April, 1998.	U Luksemburgu je uspostavljena EU-BiH konsultativna radna grupa radi tehničke i stručne pomoći u izgradnji državnih institucija, zajedničke administracije i zakonskog okvira prilagođenog standardima EU.
Mart, 1999.	Savjet ministara BiH usvojio je odluku o pokretanju inicijative za pristupanje BiH, EU.
August, 1999.	Usvojena je Rezolucija o evropskim integracijama i Paktu stabilnosti. Parlamentarna skupština BiH izražava punu opredijeljenost ka evropskim integracijama.
Mart, 2000.	Usvojene su smjernice za BiH poznate i kao „Mape puta“. Smjernice sadrže 18 uslova za početak pregovora o studiji o izvodljivosti. Riječ je o izvještaju Evropske komisije o pripremljenosti pojedine države za pristupanje prvoj fazi ugovornih odnosa sa EU a to je potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Na ispunjavanju ovih uslova BiH je radila pune dvije i po godine.
Maj, 2000.	Evropska komisija je usvojila novi program pomoći za obnovu, razvoj i stabilizaciju CARDS (*eng..Community programme for Assistance, Reconstruction, Development and Stabilisation).
Juni, 2000.	Na samitu u Portugalu potvrđeno je da su zemlje obuhvaćene procesom stabilizacije i pridruživanja „potencijalni kandidati“ za članstvo u EU.
Novembar, 2000.	Zagrebački samit kao prvi evropsko-balkanski samit potvrđuje evropsku perspektivu za BiH i ostale zemlje obuhvaćene Procesom stabilizacije i pridruživanja.
Oktobar, 2001.	Savjet ministara EU je odobrio program CARDS kojim je za period 2002-2006. godine predviđen budžet od 4,6 milijardi eura za šest zemalja Zapadnog Balkana.
Septembar, 2002.	Evropska komisija je potvrdila da je svih 18 uslova iz Mape puta o približavanju BiH ka EU ispunjeno.
Mart, 2004.	Evropska unija se odlučuje za prvo Evropsko partnerstvo sa BiH.
Oktobar, 2005.	Evropska komisija je dala preporuku Savjetu EU da otvori pregovore o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sa BiH.
25. novembra 2005.	U Sarajevu su zvanično pokrenuti pregovori o SSP-u.

4. decembar 2007.	BiH je parafirala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju.
16. juni 2008.	BiH je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju u Luksemburgu. ⁸

Ključni bezbjednosni rizici i izazovi u Bosni i Hercegovini

Zemlje zapadnog Balkana su se značajno promijenile od ratova iz 90-ih godina. Države regiona su se okrenule ka demokratiji i borbi sa izazovima tranzicije i obezbjeđivanju adekvatnog životnog standarda svojim građanima. Sigurnost i stabilnost, nekada cijenjene rijetkosti sada se sve više uzimaju zdravo za gotovo od strane građana. Iako je ovo zaista znak promjene društvene i političke klime u zemljama Zapadnog Balkana, događaji od 90-ih, ipak, pokazuju da bezbjednost i stabilnost u regionu nikako ne treba uzimati zdravo za gotovo. Teški socijalno-ekonomski uslovi preovladavaju u cijelom regionu poput dugotrajnih bezbjednosnih izazova predstavljenih kao dio rastuće globalizacije.⁹

Bosna i Hercegovina, ranije sinonim za krvoprolića i sukobe, nije izuzetak u odnosu na napredak koji su zemlje Zapadnog Balkana dostigle. Ključni bezbjednosni rizici i izazovi sa kojima se suočava Bosna i Hercegovina mogu se podijeliti u tri grupe, globalne opasnosti, regionalne prijetnje i unutrašnje prijetnje.¹⁰ Globalne prijetnje sa kojima se suočava Bosna i Hercegovina se razmatraju u okviru konteksta ukupnih globalnih dešavanja u međunarodnim odnosima. Globalizacija je dovela do veoma brzog društvenog i ekonomskog razvoja u skoro svim zemljama svijeta. Dinamika ovog procesa i povećanje nivoa međuzavisnosti često predstavljaju bezbjednosne izazove i prijetnje miru i stabilnosti, kao i pravima grupa i pojedinaca. U tom kontekstu, Bosna i Hercegovina ističe kao posebnu opasnost po njenu bezbjednost: međunarodni terorizam, proliferaciju biološkog, hemijskog i nuklearnog oružja, ilegalnu trgovinu različitim tehnologijama, trgovinu ljudima i narkoticima kao i povećana migracija koja proizilazi iz oružanog sukoba i diskriminacije.

Ove prijetnje se vide kao posebno važne za Bosnu i Hercegovinu u svjetlu geografske blizine zapadne Evrope i slabih institucionalnih i graničnih kontrola, koje ga čine posebno osjetljivim na takve prijetnje. Neuspjeh u odbijanju ovih prijetnji, pored potencijalno direktnog ugrožavanja bezbjednosti i sigurnosti građana, takođe će dovesti do

⁸ Za podatke iz tabele kao izvor su poslužili podaci Direkcije za evropske integracije BiH.

⁹ Pogledati: Ana Juncos, *The EU's post-Conflict Intervention in Bosnia and Herzegovina: (re)Integrating the Balkans and/or (re)Inventing the EU?* Southeast European Politics, 2005. pp. 88-108.

¹⁰ Više kod: Sandro Knezović. Postkonfliktni okviri regionalne sigurnosti i suradnje u jugoistočnoj Europi – inicijative Europske Unije, Zagreb: Politička misao, Vol. 43, Br.2, 2006. str.81.

akumulacije i time izazvati i povećati nivo prijetnji.¹¹ Izazovi sa kojima se suočava Bosna i Hercegovina na regionalnom bezbjednosnom planu vezani su za njena iskustva u tranziciji od centralizovane ka slobodnoj tržišnoj ekonomiji. Unutrašnji izazovi Bosne i Hercegovine su povezani sa različitim političkim faktorima u zemlji koji predstavljaju značajne izazove u pogledu stabilnosti zemlje u političkim, socijalnim i drugim sektorima.

Faktori koji podupiru unutrašnje probleme bezbjednosti svode se na: nepotpuno sprovođenje Dejtonskog mirovnog sporazuma, nemogućnost da se u zemlji obezbijedi održivi proces povratka izbjeglica, loše upravljanje granicom, samim tim otežana borba protiv organizovanog kriminala, visoka stopa nezaposlenosti, velike količine sačuvanog oružja i municije. Značajna prijetnja bezbjednosti Bosne i Hercegovine je njena politika u vezi sa procesom povratka izbjeglih i interno raseljenih lica. Oblasti opustošene ratom u Bosni i Hercegovini smatraju se veoma nestabilnim, jer život u njima još nije normalizovan. Nerazvijenost i ekonomske teškoće dovele su do toga da u njima zavlada ogorčenje i ekstremizam koji je doveo do isključenosti umjesto mogućnosti za razvoj.

Kada je riječ o globalnim i bezbjednosnim izazovima Bosne i Hercegovine u regionu Zapadnog Balkana Bosna i Hercegovina je usvojila nekoliko strateških dokumenata. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je 26. marta 2003. godine, usvojilo Opšte smjernice i prioritete za spoljnu politiku kao aktivni element u naporima zemlje da se poboljša bezbjednost. Prema sadržaju Direktiva u Bosni i Hercegovini spoljna politika ima za cilj da:

- obezbijedi promovisanje i očuvanje trajnog mira, sigurnosti i stabilne demokratije u Bosni i Hercegovini kao i razvoj zemlje, odnosno, želi da obezbijedi njeno pristupanje u savremene evropske, političke, ekonomske i bezbjednosne integracione procese;

Ključni prioriteti utvrđeni za spoljnu politiku Bosne i Hercegovine obuhvataju:

- očuvanje i zaštitu nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine u međunarodno priznatim granicama;
- potpunu i dosljednu primjenu Opšteg mirovnog sporazuma;
- uključivanje Bosne i Hercegovine u evropske integracione procese;
- učešće Bosne i Hercegovine u multilateralnim aktivnostima, kao dio sistema Ujedinjenih nacija (UN-a), Savjeta Evrope, Organizacije za bezbjednost i saradnju u Evropi (OEBS-a) itd.;

¹¹ Pogledati: Milan Sitarski, Marko Vujačić, Ivana Bartulović Karastojković (urs), „Iščekujući Evropsku Uniju: Stabilizacija međuetničkih i međureligijskih odnosa na Zapadnom Balkanu“, Beogradska otvorena škola, Beograd, 2010.

- promocija Bosne i Hercegovine kao partnera u međunarodnim ekonomskim odnosima, kao i promocija aktivnosti u cilju prijema Bosne i Hercegovine u Svjetsku trgovinsku organizaciju.

Da bi se ispunili ciljevi politike bezbjednosti u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo inostranih poslova formiralo je odjeljenje za mir i bezbjednost, kao dio svog Sektora za multilateralne poslove. Odjeljenje za mir i bezbjednost sprovodi sve aktivnosti od značaja za rad i inicijative međunarodnih organizacija. Kao dio ukupnog napora za smanjenje rizika od globalnih izazova sa kojima se suočavaju zemlje Zapadnog Balkana, Bosna i Hercegovina je uključena u različite aktivnosti, uključujući i učešće u međunarodnim mirovnim misijama. Bosna i Hercegovina je slala trupe u mirovne misije UN-a u Kongu, Istočnom Timoru, Eritreji, Etiopiji, Liberiji, Sijera Leoneu i Iraku. Ostale aktivnosti usmjerene ka minimiziranju globalne opasnosti uključuju pružanje podrške međunarodnim sudovima za ratne zločine te usvajanje i proglašenje instrumenata za zaštitu ljudskih prava. Bosanskohercegovačka nacionalna bezbjednosna politika kroz intenzivnu saradnju i izgradnju povjerenja i bezbjednosti nastoji da unaprijedi odnose sa drugim državama i time doprinese međunarodnoj i regionalnoj bezbjednosti.¹²

Bosna i Hercegovina je, na primjer, uspostavila saradnju u okviru Procesu saradnje u Jugoistočnoj Evropi što je dovelo do intenziviranja saradnje između zemalja regiona u poslednjoj deceniji, posebno u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova. Redovni sastanci su organizovani u regionu. Vlada Bosne i Hercegovine je ustanovila Sekretarijat za Savjet za regionalnu saradnju, koji bi trebalo da dodatno ojača savremeni koncept kolektivne bezbjednosti u regionu.

Istovremeno, Ministarstvo odbrane je u partnerskim odnosima sa Ministarstvima odbrane Hrvatske, Crne Gore i Srbije što je rezultiralo u izradi godišnjih planova za saradnju između ministarstava. Do sada su ovi planovi bili usmjereni na posjete i konferencije, ali postoje planovi za buduće proširenje saradnje na više materijalne oblasti.

Dio izazova Bosne i Hercegovine u postizanju unutrašnje bezbjednosti je potkrijepljen činjenicom da nadležnost za različita pitanja leži u različitim nivoima vlasti.¹³

¹² Više o tome u: Western Balkans: Annual Risk Analysis 2012, (Report), FRONTEX: European Agency for the Management of Operational Co-operation at the External Borders of the Member States of the European Union, Warsaw, Poland, April 2012.

¹³ Dejtonskim mirovnim sporazumom 1995. godine je uspostavljena složena politička struktura sa vladama na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta. Administrativno se Bosna i Hercegovina sastoji od dva entiteta i jednog distrikta. Entiteti BiH su: Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska.

Federacija Bosne i Hercegovine zauzima 51 % teritorije i podijeljena je na 10 kantona. Republika Srpska je jedan od dva entiteta od kojih se sastoji Bosna i Hercegovina. Osnovana

Tako, na primjer, odgovornost za borbu protiv degradacije životne sredine leži u četiri različita nivoa vlasti, koji često imaju različita gledišta i prioritete kako bi trebalo da se problem riješi. Sličan problem postoji u pogledu smanjenja nezaposlenosti. Da bi se riješio ovaj problem, vlade treba da se prilagode i sinhronizaciju promociju investicija, obrazovanje, oporezivanje i industrijsku politiku kako bi postigli željeni ishod. U većini centralizovanih država, bavljenje ovim izazovom podrazumijeva veliki broj pokušaja. U Bosni i Hercegovini problem je još veći izazov, jer odgovornost za svako od navedenih pitanja se dijeli na različite nivoe vlasti. Na primjer, fiskalna politika i promocija investicija je vršena od strane državne vlasti, oporezivanje i industrijska politika od strane vlada entiteta, politika zapošljavanja od strane kantonalnih vlasti i lokalni porezi od strane opštinskih vlasti. Zato nije iznenađujuće da su nastojanja Vlade da riješi unutrašnje probleme npr. nezaposlenost za posljedicu imala širok niz mjera koje nisu uvijek komplementarne i time proizvode različite efekte.

U drugim oblastima, kao što su kontrola granica i oružja gdje je podjela odgovornosti jednostavnija, rezultati su bili pozitivni. Bosna i Hercegovina je posvetila veliku pažnju odnosima sa susjednim državama kao dijelu svojih napora da poboljša svoje granice. Regionalna bezbjednosna saradnja je posebno fokusirana na granični monitoring i kontrolu. Cilj je borba protiv prekograničnog kriminala, terorizma, organizovanog kriminala i ilegalne migracije. Povećana saradnja između Bosne i Hercegovine i susjednih zemalja je primarno vezana za primjenu standarda propisanim Šengenskim sporazumom. Međutim, takođe je proizvela značajne rezultate u pogledu efikasnosti i efektivnosti granice kroz praćenje i kontrolu. Čak i viši nivo uspjeha je postignut u pogledu eliminisanja problema rudnika, oružja i municije. Trenutno, 3,6% teritorije Bosne i Hercegovine je pod prijetnjom od zaostalih mina. UNDP je 1998. godine, pokrenuo program za razvijanje Centra za razminiranje u cilju koordinacije akcija uklanjanja mina. Ista organizacija je u 2002. godini pružila pomoć u izradi Nacionalne strategije za uklanjanje mina. Strategija za Bosnu i Hercegovinu je bila usklađena sa ciljevima Konvencije iz Otave i usmjerena na zemlju bez mina do 2009. godine. Sličan uspjeh je registrovan u naporima za smanjenje zaliha oružja i municije. U 2004. godini, Ministarstvo odbrane potpisalo je projekat vrijedan 11,5 miliona dolara sa UNDP-om za pomoć za odstranjivanje viška naoružanja i municije. U to vrijeme,

je 9. januara 1992. godine. Po Dejtonskom sporazumu zauzima 49% teritorije Bosne i Hercegovine. Glavni grad Republike Srpske po Ustavu je Istočno Sarajevo, a glavno administrativno sjedište je Banja Luka. Državni nivo obuhvata tročlano rotirajuće Predsjedništvo, Vijeće ministara (izvršna vlast) i dvodomnu Parlamentarnu skupštinu koja se sastoji od Predstavničkog doma (donji dom) i Doma naroda (gornji dom). Sudska vlast, uspostavljena Dejtonskim sporazumom, sastoji se od Ustavnog suda na državnom nivou, te Suda Bosne i Hercegovine i Visokog sudskog i tužilačkog savjeta koji su uspostavljeni naknadno. Kantoni Federacije BiH su: Unsko-sanski, Posavski, Tuzlanski, Zeničko-dobojski, Bosansko-podrinjski, Srednjobosanski, Hercegovačko-neretvanski, Zapadnohercegovački, Sarajevski i Zapadnobosanski. Republika Srpska ima 5 regija i to: Regija Banja Luka, Regija Doboje, Regija Bijeljina, Sarajevsko romanijska regija, i Regija Trebinje.

prema procjenama Bosne i Hercegovine postojao je višak od 380,000 komada oružja i nekoliko desetina tona viška municije.

Normativno regulisanje bezbjednosnog sistema

Mirovni sporazum nastajao je u specifičnim uslovima zaustavljanja rata i zadovoljavanja interesa kako ratujućih strana tako i strana duboko involviranih u ovaj sukob. Prema obimu vojnog, političkog, ekonomskog, diplomatskog, vjerskog i drugog uplitanja i odmjeravanja snaga na Balkanu može se skoro govoriti o regionalnom ako ne i malom svjetskom konfliktu. Dakle, Mirovni sporazum predstavlja koherentnu strukturnu cjelinu koja se samo kao takva može smatrati konzistentnom. Ovo stoji i iz razloga što su se oko svih bitnih pitanja i elemenata strukture sporazuma voljno ili nevoljno dogovorili protagonisti ove Mirovne konferencije. Ukoliko bismo odvojeno analizirali separate sporazuma, pojedinačno bi se stvarala predodžba o funkcionalnijim rješenjima. Tako izdvojeno bezbjednosna komponenta izvan konteksta duha Mirovnog sporazuma teško da je po volji i unutrašnjih i vanjskih funkcionalnih premisa. Radi boljeg razumijevanja funkcionalnosti bezbjednosnih sistema i njihovog značaja neophodno je razmotriti dva aspekta.

Unutrašnji zahtjevi ovom suštinski važnom segmentu društva polaze od veoma značajnog dokumenta. To je Procjena ugroženosti, ili izvora opasnosti i ugrožavanja. Na bazi tih procjena izrađuje se niz dokumenata od najvišeg značaja. Shodno tim procjenama formira se organizuje, osposobljava, obučava i oprema bezbjednosna struktura društva. U našim uslovima ovo je veoma ranjiv segment društvenog sistema. Prvi razlog leži u svježim ratnim događajima kod nas i u bližem okruženju. Drugi bitan razlog jeste nemogućnost donošenja objektivnog procjenjivanja izvora ugrožavanja. Bolje reći postizanja saglasnosti o potencijalnoj opasnosti i eventualno procjena i imenovanje okruženja iz kog može doći opasnost po narode u Bosni i Hercegovini. Ovo je naročito nezahvalan problem i iz razloga što se Bosna i Hercegovina graniči sa državama koje su matice za dva od tri konstitutivna naroda u Bosni i Hercegovini. Treća dimenzija ovog problema jeste što ovu državu čine tri konstitutivna naroda različitih civilizacija koje u širem globalnom kontekstu opterećuju brojne protivrječnosti. Ako se tome doda unutrašnja netrpeljivost i neprijateljstvo proteklih petnaest godina situacija je još složenija. Četvrti problem i kad bi bilo političke volje za početne impulse normativnog ustrojstva zaglavili bih se u glib ekonomskih nemogućnosti nepostojanja privrede da isfinansira respektabilan sistem. Peti problem vezan je za postizanje unutrašnjih standarda neophodnih za integrisanje u evropske i euroatlantske integracije. Sijaset je problema koje ovdje taksativno možemo nabrajati za čije rješavanje ne postoji unutrašnja kritična masa motivisana da odgovorno i savjesno pristupi reformama. Bitan unutrašnji faktor razvoja postalo je spoljne oblikovanje identiteta istog u okviru paradigme zavisnog razvoja i neovazalnog položaja u odnosu na glavne centre moći u Evropi i svijetu. To uplitanje išlo je tako daleko da je stvaranje

Balkanskih država zavisilo više od spoljnih činilaca nego stvarnih unutrašnjih snaga i realnih nacionalnih ciljeva. Na spoljne faktore, koji su kako kroz istoriju tako i danas bitno uticali na sudbine naših naroda, treba motriti sa najvećom pažnjom, ozbiljnošću i odgovornošću za sudbinu svog naroda. To podrazumijeva praćenje i predviđanje procesa u međunarodnoj zajednici, naročito onih procesa koji se direktno ili indirektno mogu odraziti na nas.

Usklađivanje i prilagođavanje svojih interesa sa globalnim procesima i integracijama, izvlačenje što više koristi za unutrašnji razvoj i napredak mora biti ideja vodilja i politička vizija. Na pozicioniranje naših prostora devedesetih godina 20-tog vijeka bitno su uticali krupni događaji koji su označeni kao turboglobalizacija. Dobri poznavaoци prilika u bližem i daljem okruženju predviđali su i ukazivali na moguće posljedice tragičnog raspjeta dezintegracije socijalističkih društava. Proces dezintegracije tekao je munjevitom brzinom, događaji su se smjenjivali kao da je isteklo vrijeme. Druga bitna dimenzija događaja koji opredjeljuju našu poziciju jeste kraj bipolarne politike na globalnom planu koja je Jugoslaviji pridavao geostrategijski značaj tampon zone ili mostobrana između blokova. Nestankom bipolarne podjele svijeta Jugoslavija gubi prvobitan značaj zbog kog je i formirana.¹⁴

Kroz uspostavljanje novog svjetskog poretka teče i proces ograničenja nacionalnog suvereniteta. Nestankom bipolarizma akcenat se stavlja na kolektivnu bezbjednost. Tako za rješavanje kriza van domena NATO formiraju se snage za brze intervencije od evropskih članica. OEBS je takođe okupio 52 zemlje a od 1990. godine Pariskom poveljom za novu Evropu obezbijedio je zaštitu interesa manjina u državama članicama. Ove činjenice predstavljaju ozbiljne signale o promjenama na našem kontinentu i na globalnom planu. U skladu sa projekcijom i vizijom tih promjena rješavana je i kriza i rat u prethodnoj državi odnosno Bosni i Hercegovini. Obzirom da su se prelamali različiti interesi regionalnih i vanregionalnih sila istorijskih i naslijeđenih animoziteta te vjerskih i civilizacijskih obrazaca života nismo dovoljno sagledali vanjske faktore u traganju za budućim rješenjima kako u unutrašnjim političkim pregovorima na početku krize tako i internacionalizacijom krize.

Koliko je to složen problem međunarodne saglasnosti i unutrašnjeg konsenzusa govore i brojne međunarodne konferencije o implementaciji naročito vojnog odnosno bezbjednosnog aspekta Dejtonskog sporazuma. Godinu za godinom održavane su konferencije u Sintri, zatim Madridska, pa Lisabonska pa Bonseljska deklaracija koje su dalje operacionalizovale i razrađivale pojedine aspekte Mirovnog sporazuma dajući sve veća ovlaštenja visokom predstavniku.

¹⁴ Cvete Koneska. Regional Identity: The Missing Element in Western Balkans Security Cooperation, Western Balkans Security Observer. No.7-8, october 2007 – march 2008. p.82-83.

Mislim da će u vrijeme koje je neposredno pred nama obzirom na pokretačke snage razvoja društva ovaj faktor igrati presudnu ulogu na domaće prilike i da će po Darwinovoj teoriji opstati i izboriti se za svoje mjesto u zajednici naroda samo sposobni za opstanak i prilagođavanje.

Preobražaj bezbjednosne sfere kao i drugih podsistema društvenog sistema mora se sagledavati, planirati, organizovati, predviđati da funkcioniše na principima i načelima propisa i struke u funkciji čovjeka, institucija i društva u cjelini. Takođe kao proces ova bitna funkcija sistema kao i druge funkcije svoje usavršavanje, osposobljavanje, obuku, opremanje standardizaciju i usklađivanje sa potrebama koje se nameću moraju biti utemeljene i konzistentne.

Planiranje, predviđanje, organizacija bezbjednosne funkcije treba ići uvažavanjem prethodnih principa, konzistentno preobražaju drugih podsistema paralelnog procesa tranzicije društvenog sistema u cjelini.

Opremanje osposobljavanje, standardizacija i uvezivanje mora biti usklađeno sa integracionim procesima Evropske unije i zemalja u bližem okruženju, potrebama i zahtjevima naših građana i institucija sistema.

ZAKLJUČAK

Sumirajući rezultate istraživanja o bezbjednosnoj situaciji u Bosni i Hercegovini kroz prizmu evropske integracije može se zaključiti da je pristup, koji je pokrenula Unija 1996. godine, u vrijeme kada ni termin „Zapadni Balkan“ nije postojao, bio namijenjen povezivanju država regiona kroz snažnu mrežu međusobnih odnosa, u cilju stabilizacije i postizanja mira u regionu. Uspostavljanje čvrste saradnje predstavljalo je imperativ dalje integracije u evropske strukture što je posljedično imalo uticaj na izjednačavanje ekonomskog rasta i razvoja, uspostavljanje i jačanje političkih i društvenih veza te odnosa pojedinih regiona u Evropskoj uniji.

Specifičan položaj Bosne i Hercegovine u Procesu stabilizacije i pridruživanja, pokrenutog 1999. godine, uticao je na povećanje angažovanja zemalja regiona u procesu saradnje. Evropska unija je kroz sam Proces stabilizacije i pridruživanja izbrisala razliku bilateralnog i multilateralnog pristupa.¹⁵ Osnovni princip pristupa Evropske unije prema regionu jeste stvaranje jednakog okvira za sve države. Današnje stanje i pozicija u kontekstu odnosa sa susjednim državama ukazuju na niz uspješno izvršenih reformi i značajnu ekonomsku, institucionalnu i konsultantsku pomoć u procesima rekonstrukcije infrastrukture, povratka raseljenih lica, demokratizacije, socijalne kohezije, izgradnje

¹⁵ Dimitar Bechev, Carrots, sticks and norms: the EU and regional cooperation in Southeast Europe, *Journal of Southern Europe and the Balkans*, Volume 8, Number 1, 2006.

institucionalnih kapaciteta te oporavka regiona Zapadnog Balkana. Evropska unija se i sama ističe kao najuspješniji slučaj regionalne integracije. Njeno iskustvo pokazuje kako regionalna saradnja koja se u početku zasnivala na povezivanju iz ekonomskih interesa, može pomoći u prevazilaženju ne samo ekonomskih problema, već i političkih i bezbjednosnih problema i razlika. Unija je koncept koji već 60 godina daje okvir za trajan mir. Opšti napredak Bosne i Hercegovine je nemoguć ukoliko se zanemari borba protiv korupcije i prekograničnog kriminala kako na nacionalnom tako i na regionalnom nivou. Upravo je region centar za šverc narkotika, oružja i cigareta u Evropsku uniju pa je jačanje saradnje policijskih struktura i tužilaštava od suštinskog značaja. Odnosi Evropske unije sa Bosnom i Hercegovinom su ojačani na samitima i sastancima počev od Zagreba 2000. godine, pa do sastanka Evropskog savjeta u Solunu kada je dato formalno obećanje o budućnosti ove zemlje u Uniji. Pripreme za integraciju u evropske strukture i konačno članstvo tekle su kroz usvajanje evropskih standarda, koji su predstavljali veliki izazov. U novembru 2005. godine Evropska komisija je priznala da je put ka članstvu vrijednost sama po sebi, čak i u slučajevima gdje je pristupanje još uvijek daleko.

Dugoročna stabilnost u Bosni i Hercegovini je prioritetni cilj saradnje među zemljama regiona. Pored već navedenih, saradnja Bosne i Hercegovine sa zemljama iz okruženja je potrebna iz još nekoliko razloga: kao ključni element stabilnosti, kao katalizator za pomirenje, dobrosusjedske odnose i dobre političke odnose i kao pomoć u prevazilaženju nacionalizma i netolerancije i promovisanja međusobnog razumijevanja i političkog dijaloga u regionu. Evropska komisija kroz politiku proširenja pokazuje svoju moć transformacije u regionu gdje su države slabe i društva podijeljena.

LITERATURA

1. Bechev, D. *Carrots, sticks and norms: the EU and regional cooperation in Southeast Europe*, Communication From the Commission to the Council on Operational Conclusions EU Stabilisation and Association process for countries of South Eastern Europe: Bosnia and Herzegovina, Croatia, Federal Republic of Yugoslavia, Former Yugoslav Republic of Macedonia and Albania, Brussels, 02.03.2000. COM (2000) 49 final/2
2. *Corruption in the Western Balkans: Bribery as experienced by the population*, Cofinanced by the European Commission, UNODC - United Nations Office on Drugs and Crime: 2011.
3. Đukanović, D. *Zapadni Balkan: od sukoba do evrointegracija*, Beograd: Godišnjak Fakulteta političkih nauka, br. 3, 2009.
4. Juncos, A. *The EU's post-Conflict Intervention in Bosnia and Herzegovina: (re)Integrating the Balkans and/or (re)Inventing the EU?* Southeast European Politics, 2005.
5. Knezović, S. *Postkonfliktni okviri regionalne sigurnosti i suradnje u jugoistočnoj Europi – inicijative Evropske Unije*, Zagreb: Politička misao, Vol. 43, Br.2, 2006.
6. Koneska, C. *Regional Identity: The Missing Element in Western Balkans Security Cooperation*, Western Balkans Security Observer. No.7-8, october 2007 – march 2008.

Manja Đurić

7. Mišćević, T. *Pridruživanje Evropskoj uniji*, Beograd: Službeni glasnik, 2009.
8. Sitarski, M. Marko Vujačić, Ivana Bartulović Karastojković (urs), *Iščekujući Evropsku Uniju: Stabilizacija međuetničkih i međureligijskih odnosa na Zapadnom Balkanu*, Beogradska otvorena škola, Beograd, 2010.
9. Western Balkans: *Annual Risk Analysis 2012*, (Report), FRONTEX: European Agency for the Management of Operational Co-operation at the External Borders of the Member States of the European Union, Warsaw, Poland, April 2012.